

ಪ್ರಸ್ತುತ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ದರ್ಶನ

*ಮಂಜಪ್ಪ ಚಲವಾದಿ

ಪ್ರವೇಶ

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನವೋದಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರ ವಚನಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶಿವಶರಣರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ದೇಶೀಯ ಸತ್ವವಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳ ಆಶಯದ ಸ್ವರೂಪವು ಸಹ ನವೋದಯದ ಆಶಯಗಳಿಗೆ ತೀರ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಚನ ರಚನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಕೊಟ್ಟರು. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ವಚನ ಪರಂಪರೆಯು ಆಧುನಿಕ ವಚನಕಾರರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ 'ವಚನ' ಎಂಬ ಮಾಧ್ಯಮ ಬೆಳೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಆಧುನಿಕ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ, ಡಾ. ಜ.ಚ.ನಿ. ಎಸ್.ವಿ.ಪರಮೇಶ್ವರಭಟ್ಟ, ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ, ಕುವೆಂಪು, ಡಾ. ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ, ಮೊದಲಾದವರು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೆ ಅದ ಛಾಪು ಮೂಡಿಸಿ ವಚನ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಮೇಲ್ದರ್ಜೆಗೆ ಏರಿಸಿದರು. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ವಚನಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ದರ್ಶನವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ವಚನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗ-ವರ್ಣಗಳ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ:

ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ, ಕರ್ನಾಟಕ ಗಾಂಧಿ ಎಂದೇ ಪರಿಚಿತರಾದ ಇವರು ಅಧ್ಯಯನ ಆಧುನಿಕ ವಚನಕಾರರು. ಇವರು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ವಚನ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿ ಇಂದಿನ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಆಧುನಿಕ ರೂಪಕೊಟ್ಟ ಹಲವಾರು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗುರುಸ್ತುತಿ ಗುರುದರ್ಶನ ಆತ್ಮ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಸಾದರಪಡಿಸುವುದು ಹೀಗೆ:

“ಜನನೇವಕರಿಗೆ ತನು ವಂಚಿಸಿಕೊಂಡಡೆ
ತನ್ನ ಮರಣವಯ್ಯೆ
ಲೋಕ ಸೇವೆಗೆ ತನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದೊಡೆ
ಅಧೋ ಜೀವಿತವಯ್ಯೆ
ಕಬ್ಬು ನುಚ್ಚು-ನುಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ರುಚಿಯುಂಟೆ
ಇದು ಕಆರಣ ಪ್ರಭುದೇವ, ಜನನೇವಕಂಗೆ
ಕಜ್ಜಿನಂತೆ ತನುವನೀತ ಒಲವಿತ್ತು ಬದುಕಿಸಯ್ಯೆ
ಎಂಬ ವಚನ ಮನ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಎಸ್.ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ

ಹಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಇವರ 'ರಂಗಜನ್ನಪ' ಕೃತಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಭಾಜನವಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಇವರ ಒಂದು ವಚನ ಹೀಗಿದೆ.

“ಗಿಣಿ ಇದ್ದಲ್ಲ ಪಂಜರ
ನೀರು ತುಮಬದರೆ ಕೆರೆ
ಸುವಾಸನೆ ಕೂಡಿ ಶ್ರೀಗಂದ
ಮೆದುಳಿದ್ದವನೆ ಮನುಷ್ಯ
ಮೂಲ ದೇವರಿಂದ ದೇವಾಸ್ಥಾನ
ತಾಯಿ ಇದ್ದರೆ ಮನೆ ರಂಗಯ್ಯಾ”

ಪಂಜರ, ಕೆರೆ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಮನುಷ್ಯ, ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಮನೆ ಇವೆಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಅರ್ಥ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಗಿಣಿ, ನೀರು, ಸುವಾಸನೆ, ಮೆದುಳು, ಮೂಲ ದೇವರು ಮತ್ತು ತಾಯಿ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದರಿಂದ ಮಹತ್ವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಈ ವಚನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಮನುಶುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದೆ ತೋರಿಕೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಸುವವರನ್ನು ಕಂಡು ವಿಡಂಬಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಚನದಲ್ಲ ಕಾಣಬಹುದು.

‘ಪಾಪ ಬುದ್ಧಿಯ ಒಳಗೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡು
ಪಾಪಗಳ ನಡುವೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು
ಪಾಪದಿಂದ ದೂರವಿರಸೆಂದು ದೇವರನ್ನು
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವವರು
ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ
ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಇರುವ ಅವಸರ ದೂರ ಸರಿಯುವ
ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ
ಇಲ್ಲಯ್ಯೆ ರಂಗಯ್ಯೆ”

ಹೀಗೆ ಎಸ್.ವಿ. ರಂಗಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು ವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತವೆ.

ಡಾ. ಜ.ಚ.ನಿ.:

ಸಮಾಜವಾದಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವೇ ಆಶಯವಾಗುತ್ತೇ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ಕೇವಲ ಘೋಷಣೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲ ಮಾತ್ರ ನಿಂತಿದೆ ಎನ್ನುವ ಜ.ಚ.ನಿ.

“ಭೂ ಹೀನರ ಭಾರಿ ಮತದರ್ಶನ
ಪಂಜು ಕೊಳೆವಿಡಿದು ಪರಿವಿಡಿದ ಮೆರವಣಿಗೆ
ಕೇಳುವರಿಲ್ಲದ ಹಿಂದುಳಿದವರ ಪಾಡು
ಬಾಳುವಂತಿಲ್ಲ ಮುಂದುವರಿದವರು”
ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ

ಪರಂಪರೆಯ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲ ಸಮಕಾಲನ ಯುಗ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಸುಮಾರು ೩೩೩೧ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಎಸ್.ಉ. ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟ:

ಕನ್ನಡದ ಕಾಳಿದಾಸ ಎಂದೆ ಖ್ಯಾತನಾದ ಇವರು “ಸದಾಶಿವಗುರು” ಎಂಬ ಅಂಕಿತದಲ್ಲ ಬರೆದ ವಚನಗಳು ಜೀವನದಲ್ಲ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಅನುಭವಗಳ ಸಾರ ತಮ್ಮದೆಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಇವರ ಇಷ್ಟ ದೈವದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧ ಬಾವುಕಥೆಯ ತೀವ್ರತೆಯ ಪ್ರತೀಕ ಇಷ್ಟದೈವದೊಂದಿಗೆ ಆತ್ಮಿಯತೆಯಿಂದ ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

“ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೈ ಹಿಡಿದು ನಡೆಸು ಎಂದು
ಬೇಡುವುದಿಲ್ಲ
ನಾನು ನಡುನೀರು ದಾಡಿಯಾಗಿದೆ
ಇನ್ನುಳಿದಿರುವುದ ಆಚೆ ದಡದ ತಳ್ಳ ನೀರು
ಬೇಗ ಬರುತ್ತೇನೆ ನಿನ್ನ ಅಯ್ಯೆ ನಿಂತಿರುವ
ಸದಾಶಿವಗುರು”

ಆತ್ಮನೀವೇದನೆ, ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶೆ, ಸಮಾಜದ ಅಂಕುಡೊಂಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಛಲ ಇದೆ. ಸಹೃದಯ ಸಹಜ ಅಂತಃಕರಣ ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು

ಇವರ ಕಿಂಕಣಿ ವಚನ ಸಂಕಲನ ಹೀಗಿದೆ
 “ಭಾವವೀಚಿಗೀಲದು ಹೃದಯ ಸರೋವರ ನಿನ್ನರಂಗ
 ಚಿಂತೆಯೂರ್ಮಿಗಳುಡಿಗಿ ಚಿತ್ತವಾರಿಧಿ ಆ ಚಂಚಲ
 ಉಳದೆಲ್ಲ ಉಪಾದಿಗಳಗುಳದಾತ್ಮ ತಾನೆ ಕಿಂಕಣಿ!
 ಅರ್ಥ ಮುಕ್ತ ಭಾವದೀಪ್ತ ಧ್ವನಿಪ್ರಚುರ ಕೇಳ
 ದ್ಯಾನುದೇನು ಕಿಂಕಣಿ!”

ಎನ್ನುವ ಈ ವಚನ ಇಡೀ ಸಂಕಲನದ ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಹಾಯಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಅದ್ವೈತದ ನಿಲುವು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ:

ಇವರ ವಚನಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ದುರವಸ್ಥೆಯ ಓರೆಕೋರೆಗಳ ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಅವರನ್ನು ದುಃಖಕ್ಕಿಡು ಮಾಡುತ್ತವೆ.
 “ಹೊಮರನಂತೆ ವಿಶ್ವಕವಿಗಳು ಬಕ್ಷೆ ಬೇಡಬೇಕು
 ಹೆಂಡ ಮಾರುವವನು ಲಕ್ಷದೀಶನಾಗಬೇಕು
 ಇದೇ ನಿನ್ನ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯವೇನಯ್ಯ
 ದುಡಿದವರಿಗೆ ದುಗ್ಗಾಣಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳರಿಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯ
 ಇದುವೆ ನಿನ್ನ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇನಯ್ಯ”
 ಪುರಾಣಿಕರಿಗೆ ನೀತಿವಾಕ್ಯಗಳು ಹೇಳುವ ಆಶಯವು ಇದೆ.

ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ:

ಇವರ ‘ಉಯ್ಯಾಲೆ ಮತ್ತು ನಾಕುತಂತಿ’ಗಳಲ್ಲಿ ಕರುಳಿನ ವಚನಗಳಿವೆ ಇವರ ವಚನಗಳು ಲೌಕಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಮಾರ್ಗದೊಳಗಿನವು.
 “ಎಂಜಲು ಮಾಡಿದಿಲ್ಲ ಆಯ್ತು ಮಸಣದ
 ಮಹಾದೇವನ ಮುಡಿಯೊಳಗಿನ ಮೀಸಲ ಮುದುಗಣಕೆ
 ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ ಕ್ಷಣ ಭಾವವಾಗಿ ಬಂದ ಕೂಸೆ
 ಸಂಸಾರದ ಸವಿ ಸುಖ-ದುಃಖ ಸರಿಬೆರಕೆಯೆಂದು
 ಕಲಸಿದೆ
 ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಅಖಂಡ ಶ್ರೀತಿ ಝರಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿವೆ”

ಎಂಬ ವಚನವೂ ತಾಯಿ ಮಗುವಿನ ಭಾವಕೋಶವಾಗಿದೆ ಹೀಗೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕರುಳಿನ ಸತ್ವ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿದೆ.

ಡಾ. ಕಮಲಾ ಹಂಪನ:

ಇವರು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ನೂರಾರು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.
 “ಅಕ್ಷತೆ ಸುರಿದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೀಮೆ ಎಣ್ಣೆ ಸುರಿವರಯ್ಯ
 ಅರಸಿನ ಹೆಜ್ಜೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ
 ಬೆಂಕಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಸುಡುವರಯ್ಯ
 ವಧುಮಾಡಿ ಮನೆ ತುಲಂಜಿಸಿಕೊಂಡವರೆ
 ಹೆಣ ಮಾಡಿ ಆಚೆ ಸಾಗಿಸುವರಯ್ಯ
 ಕಮಲಾಪ್ರಿಯಾ

ಇದು ತುಂಬ ಹೃದಯ ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ವಚನವಾಗಿದೆ. ಈ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶೋಷಣೆಯ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ಕಣಬಹುದು ಹಾಗೂ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯ ಪಿಡುಗು ಹೆಣ್ಣಿನ ಬೆನ್ನುಬಿಡದ ವಧುಮಾಡಿ ಮನೆ ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡವರು ಹೆಣ ಮಾಡಿ ಆಚೆ ಸಾಗಿಸವರು. ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣೆ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ವೈರಿಯಾಗಿ ಸೊಸೆಯ ಸವಿಗೆ ಅತ್ತೆಯೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಇವರ ನಂತರದಲ್ಲ ಮಹಾದೇವ ಬಣಕಾರ, ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ. ಎಲ್ಲೆಗೌಡ ಬೆಸಗರಹಳ್ಳಿ, ದೊಡ್ಡೆರಂಗೇಗೌಡ, ವಆಣಿ, ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ನೀಲಾಂಜಕಾ, ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಅನ್ನದಾನಯ್ಯ, ಪುರಾಣಿಕ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಸಾಹಿತಿಗಳು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಲದ ವಚನಕಾರರು ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಧ್ಯಾಮಾನಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ರಾಜಕೀಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಗೊಡ್ಡು ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಡಾಂಚಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ವಚನಕಾರರು ಸಹ ಅಂಕಿತಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಧುನಿಕ ವಚನಕಾರರ ವಚನಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಾಗಿವೆ. ಎಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಕಾಲದ ವಚನಗಳು ಬೆಳಕಿನ ಕಿಡಿಗಳಾಗಿ ವೇದನೆ, ಸಂವೇದನೆ, ನಿವೇದನೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ರಚನೆಯಾದ ವಚನಗಳಾಗಿವೆ.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಆಧುನಿಕ ವಚನಕಾರರು – ಎಲ್ಲೆಗೌಡ ಬೆಸಗರಹಳ್ಳಿ
೨. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ – ಡಾ. ವಿ.ಜಿ. ಪೂಜಾರ
೩. ಆಧುನಿಕ ವಚನವೇತ್ತರ – ಎಂ. ಶಿವಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ
೪. ಆಧುನಿಕ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ನೀಲಮ್ಮ ಕತ್ನಳ್ಳಿ
೫. ರಂಗ ಬನ್ನಪ್ಪ – ಡಾ. ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ
೬. ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ – ಡಾ. ಪಿ.ಕೆ. ಖಂಡೋಬಾ.
೭. ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ- ಡಾ. ಪ್ರೀತಿ ಶುಭಚಂದ್ರ
೮. ಆಧುನಿಕ ವಚನಕಾರರು – ಆರ್.ಡಿ. ಜಿ.
೯. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಆಧುನಿಕ ವಚನಕಾರರು – ಡಾ. ಹನಮಂತ ಬಿ. ಮೇಲಕೇರಿ.